

FIGYELŐ

In memoriam Bodolay Géza

Közgyűteményi Tudományos Napok az Országos Széchényi Könyvtárban. A bicentenáriumi ünneplő Nemzeti Könyvtárban Monok István főigazgató 2002. szept. 20-án *Közgyűteményi Tudományos Napok* címmel útjára indította a könyvtár egyik új rendezvénysorozatát. A főigazgató köszöntőjében hangsúlyozta, hogy a Nemzeti Könyvtár, mint országos közgyűtemény nemcsak az ünnepi évfordulóhoz kapcsolódó kiállításokon kíván együttműködni más közgyűteményekkel, hanem a folyamatos kapcsolattartás lehetőségét kívánja megteremteni az új rendezvénysorozattal. Ennek keretében nagyobb számú szakmai érdeklődő ismerheti meg vidéki közgyűtemények munkatársainak tudományos kutatási eredményeit, amelyek biztosítják a közgyűteményi feladataik sikeres teljesítését. Ezek nemcsak helyi, hanem országos jelentőségűek is, mivel az egyes helyi közgyűtemények működése összegződik az országos közgyűteményi munka színvonalában. A szakmai nyilvánosságnak ezért külön nyereség, ha személyes közvetítéssel is tájékozódhat a helyi közgyűteményekben folyó tudományos és közművelődési tevékenységekről. Elsőként a Pápai Közművelődési Társaságot és a Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűteményeit látta vendégül a jubiláns intézmény.

Őket és a szép számú érdeklődőt köszöntötte Koncz Erika, a NKÖM közgyűteményi helyettes államtitkárszonya és Kovács Zoltán Pápa város polgármestere is. Üdvözlő szavaikból nyilvánvalóvá vált, hogy nemcsak ünnepi alkalmakkor találkozunk a közgyűtemények eredményeivel, problémáival, hanem ismerik és elismerik a kevésbé látványos hétköznapi erőfeszítéseket is. Az üdvözlések emelkedett hangulatát fokozta a pápai Szent Cecília énekkar szereplése, valamint Horváth András, a pápai Református Gimnázium tanulójának szavalata. Minden egykori pápai diák szívesen hallgatja meg Kozma Andor „Karthágói harangok” c. versét, ami a híres kollégiumi történelemórát idézi fel. A költeményben Bocsor István professzor Karthágó és Róma küzdelmével emlékezik és emlékeztet a szabadságharcra. A vers nem esztétikai értékével hat mindenkori hallgatójára, talán nem is íródott ezzel az igénnyel. Annak a szellemiségnek kívánt emléket állítani, amit a Református Kollégium tanárai igyekeztek tanítványaikba tovább örökíteni.

A jelenkori kollégium tanárait most egy matematikus képviselte, aki szintén egy 200 éves ünnepeket a jövőt előlegező gondolataira irányította a figyelmet. Őt éppoly feszült figyelemmel hallgatta a közönség, mint egykor Bocsor Istvánt. Dr. Kálmán Attila igazgató úr nehezebb helyzetben volt, mint másfélszázados elődje. Bolyai János „Ujj más világa” c. előadásában nem támaszkodhatott közismert tényekre, közös élményekre. Saját összefoglalása szerint: „vázlatosan ismertette azt, hogy a matematikus nem mérésekkel vagy kísérletekkel bizonyítja állításainak helyességét, hanem azt mutatja meg, hogy az a már elfogadott egyszerűbb állításokból (tételekből) szigorúan logikailag következik. Azok pedig még egyszerűbbekből. A tételáncok végén vannak az axiómák, a szemléletből következő nyilvánvaló állítások. A kétszáz éve (1802. dec. 15-én Kolozsvárott) született Bolyai János az egész geometria-tudomány alapját képező, több mint kétezer

éves euklideszi axiómarendszer bizonytalanságait tisztázta, felépítette az évszázadokon keresztül (eredménytelenül) vitatott párhuzamossági axióma mellőzésével az ún. abszolút geometriát, valamint a párhuzamossági axióma átfogalmazásával egyik megalkotója lett a modern fizikában jól alkalmazható legelső nemeuklideszi geometriának, az ún. Bolyai-Lobacsevszkij geometriának (más néven hiperbolikus geometriának).” Arra is kitért, hogy Lobacsevszkij részletesebb írta le a probléma megoldását, Bolyai pedig nem fejtette ki önálló publikációban az elméletét, így jogos a Bolyai-Lobacsevszkij elnevezés. Előadása a legnagyobb pedagógiai erényt valósította meg: a megértetés igényével fordult a régen volt középiskolás hallgatósághoz, aki ezt megérezve feszült figyelemmel követte a szemléltetéssel alátámasztott mondatokat. A varázslat idejére érteni is vélték Bolyai zseniális gondolatát, és többen irigykedve gondoltak a mai kollégiumi diákokra: ha a matematika órát nekik is Kálmán Attila tartotta volna ...!

A Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek igazgatója Köntös László vállalta a Pápai Református Gyűjtemények, mint kutatóhely bemutatását. Ebben a formációban 1958 óta léteznek a gyűjtemények, de a kezdetek a Református Kollégium létrejöttéig (1531) nyúlnak vissza. A rendszerváltás nyitott új lehetőséget az addig hősies erőfeszítéssel az állományvédelem és szintentartás túllépésére. A legnagyobb eredmény: önálló jogi személy lett a Gyűjtemény, külsőleg megújult, munkatársi közösségébe pedig az anyag megkívánta szakembereket hívhatott meg. Ez tette lehetővé a kiadványok, köztük forrásközlések megjelenítését, többek között a *Dunántúli Református egyházkerületi Levéltárának magyar vonatkozású középkori oklevelei 1265–1525, Források Pápa város 1848/49. évi történetéből, a Pápai könyvtárak a századfordulón c. kiadványokat, valamint az Acta Papensia folyóirat létrehozását. Ezek a legbeszédesebb bizonyítékok a gyűjteményekben folyó kutató, feldolgozó munkára.*

Az egyes gyűjtemények vezetői és munkatársai ezt előadásikkal is igazolták. Mezei Zsolt a Nagykönyvtár vezetője az 1831-es kolerajárvány pápai lefolyását foglalta össze, megállapítva, hogy a város lakosságának ötéves természetes szaporulatának megfelelő számarányú volt az áldozatok száma. Ezzel megakadt a település demográfiai fejlődése. Hudi József főlevéltáros „Alfabetizáció az újkori Magyarországon” c. előadásában a társadalomtörténet kvantitativ megközelítésének egyik lehetséges módszereit ismertette az írástudás vizsgálatát. A források elemzésével a családok, kisközösségek írni tudásának kiszélesedési irányait bemutatva a helytörténet-kutatás fontos területe válik országos tendenciák felismerési folyamatává. A témáról tudományos konferenciát is rendeztek Pápán, aminek anyagát az *Acta Papensia* 2002/1–2. számában közzétették. A hazai városi polgárosodás pesti és országos példáját követte Pápa az 1830-as években létrehozott kaszinóval. Jakab Réka muzeológus a polgári életforma egyik szórakozási formájával, a fürdőre járással ismertette meg a hallgatóságot. Bemutatta a pápai kaszinó és a Pápa környékén lévő ugodi fürdő gazdasági kapcsolódását, a kulturált szórakozás, a polgárság szellemi és gazdasági érdekeinek öntevékeny megszervezését. László Péter a Gróf Esterházy Károly Kastély-és Tájmuzeum igazgatójának vetítettképes előadása a Református Gyűjtemények múzeumának egyik különleges műtárgyát, az egyiptomi múmiát és múmiakoporsót ismertette meg a közönséggel. A kollégium egykori diákja, Markstein Károly Kairóban vásárolta 1884-ben az Akhmimban folytatott ásatásokból főléspéldányként a műkereskedelemben került leleteket, amelyek közül a koporsó Kr.e. 1186–1070 körül készülhetett, a múmia pedig Kr.e. 945–342 közötti ismeretlen középkorú férfi lehet. A kollégium reményei szerint ez az ajándék a múlt század második felében divatba jött egyiptomi gyűjtemények pápai megvalósulását ígerte. Ez azonban csak a kor törekvéseinek szimbóluma maradt.

A Református Kollégium gyűjteményeiben a kutatás és tudományos munka feltételeit ellehetetlenítette az 1950-es évek kultúrpolitikája. A város szellemi és kulturális életében 1950-es évektől az adódó lehetőségeket megragadva a Jókai Mór Városi Könyvtár és a Jókai Kör igyekezett átmenteni és gyarapítani Petőfi és Jókai egykori iskolavárosának kulturális értékeit. Ez a tevő-

kenység új lendületet kapott a Pápai Művelődéstörténeti Társaság létrejöttével (1988). A Társaság célkitűzése Pápa város tudományos, kulturális és művelődéstörténeti, irodalmi, képzőművészeti értékeinek részben tudományos, részben közművelődési bemutatása. A Társaságnak pápai és budapesti tagozata működik, és elsősorban a pápai elnökök, Tungli Gyula és utóda Hermann István illetve a budapesti társelnök Hubert Ildikó rátermett, lelkes, és önzetlen szervezői tevékenységének köszönhetően nemcsak lehetőséget biztosít az egykori pápaiaknak, pápai diákoknak a kapcsolattartásra, hanem azt valódi tartalommal tölti meg.

Ebben az esetben is a tények, azaz a konferencia-rendezések, kiadványsorozatok megemlézése önmagáért beszélne, de ezen a helyen éppen a szép számú rendezvény és kiadvány felsorolására nincs lehetőségünk. Példaként álljon itt mindegyik tevékenységből egy-egy: A Magyar Olvasótársasággal országos és nemzetközi kitekintéssel közösen rendezett „Szó és Kép” c. konferencia. Jogosan büszke a Társaság a Rózsa György összeállította *Az öt évszázad pápai látképei* c. két nyelvű, illusztrációkat tartalmazó kiadványára. Az elektronikus adathordozók is szerepet kaptak a kiadványok létrehozásában. Így született meg a *Pápai képeslapok* c. CD. Pápai irodalmi alkotók és helytörténészek munkáinak pedig természetesen „házi” kiadója a Társaság, a Jókai Mór Városi Könyvtárral együttműködve. A folyamatos kiadvány megjelentetéshez szerencsére nem kell nélkülöznie a pápai közgyűjteményeknek sem a város vezetésének, sem a város közintézményeinek, sőt még az egyéni szponzorok támogatását sem.

A gyakorlatban egészen bizonyosan ezek az eredmények nem születtek olyan gördülékenyen, ahogy Hermann István előadásában hallhattuk. Éppen az volt ennek a bemutatkozásnak – a tudományos eredmények megismerésén, valamint a Tinódi-lant díjas Szabó István vezette közös pápai daltanuláson kívül – az egyik legnagyobb élménye, hogy a pápai közgyűjtemények munkatársai nem a munkakörülményeiket ismertették, hanem érzékelhető elkötelezettséggel számoltak be munkájukról, eredményeikről. Ez lenne a pápai szellemiség? Petőfi, Jókai és az egykori híres református és bencés Alma mater üzenete?

Az előadásorozat első rendezvénye igazolta a rendezők törekvéseit. A hallgatóság a Társaság és a Pápai Református Gyűjtemények működéséről, a pápai közgyűjtemények munkatársainak kutatási eredményeikről való beszámolóit érzékelhető figyelemmel követte. Különös öröm volt a Társaság budapesti tagjainak számára ez a délelőtt, hiszen a személyes jelenlét ismételten megerősítette mind az érzelmi, mind a tudatos kapcsolódás szálait. Mindkettőben nagy érdemei vannak a Társaság társelnökének, Hubert Ildikónak.

Köszönettel tartozik a hallgatóság a Nemzeti Könyvtárnak, hogy lehetőséget biztosított olyan közgyűjteményi vezetők, munkatársak megismerésére, akik azonnal reagálni és élni tudtak a munkájukat előrevivő országos és helyi lehetőségekkel, és a legjobb értelemben vett lokálpatrióta elkötelezettséggel, szakmai felkészültségükkel a magyar művelődéstörténet egyik jövőbeni fejezetét valóstítják meg Pápán.

A beszámolóknak van egy nagyon fájdalmas aktualitása. Alig egy éve a Művelődéstörténeti Társaság vezetősége és budapesti tagjai Bodolay Géza és Bodolay Ágnes vendégeiként a budapesti bemutatkozás lehetőségeit tervezték. A vendéglátók biztosította inspiráló környezet pápai szellemisége a gondolatok tetté válását segítette. Bodolay Géza, a pápaiak Géza bácsija az írásbeli köszönetünket – közös reményünk szerint – már az Úr örök házában olvassa.